

Sygn. akt VI ACa 1431/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Ksenia Sobolewska – Filcek (spr.)

Sędziowie: SA Grażyna Kramarska

SA Agata Zajac

Protokolant: sekretarz sądowy Olga Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa P. W.

przeciwko Skarbowi Państwa – Naczelnikowi (...)

o wydanie

na skutek apelacji powoda

od wyroku częściowego Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 20 czerwca 2017 r., sygn. akt XXV C 1351/15

zmienia zaskarżony wyrok w ten tylko sposób, że uchyla go w punkcie drugim, a w pozostałej części apelację oddala.

Sygn. akt VI ACa 1431/17

UZASADNIENIE

Powód - P. W. w pozwie skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Naczelnika (...) wniósł o:

I. nakazanie na podstawie 192 §1 zd. 1 k.k.w. zwrotu na rzecz powoda:

1) mieszkania spółdzielczego własnościowego położonego przy Al. (...) w W.;

2) nieruchomości gruntowej o powierzchni 3090 m⁽²⁾, położonej przy ul. (...) w M., na którą składają się obecnie działki o numerach ewid. (...) oraz (...), dla których prowadzone są przez Sąd Rejonowy w Pruszkowie, (...) Wydział (...), księgi wieczyste o numerach odpowiednio (...), (...) i (...);

3) ruchomości oznaczonych, co do gatunku w postaci:

a) 13 sztabek złota próby 0999 o łącznej wadze 1.300 g;

b) 63 sztuk monet złotych dwudziestodolarowych, 2 monet złotych dziesięciodolarowych, 7 monet złotych pięćorublowych;

4) ruchomości oznaczonych, co do tożsamości w postaci:

a) złotej bransoletki zegarkowej próby 0583 o wadze 32,2 g;

b) złotej koperty od zegarka kieszonkowego próby 0583 o wadze 41,9 g;

II. ewentualnie, w razie niemożności zwrotu wszystkich lub części składników majątku wskazanych w pkt I, na podstawie art. 192 § 1 zd. 2 k.k.w. zasądzenie kwoty stanowiącej ekwiwalent wartości składników majątku, co do których zaistniała niemożność zwrotu;

III. a także o zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu swojego żądania powód wyjaśnił, że wyrokiem z 2 lutego 1965 r. jego ojciec – S. W. został skazany na karę śmierci, a ponadto orzeczono przepadek składników jego majątku wyszczególnionych w pozwie. Powyższe orzeczenie zostało uchylone przez Sąd Najwyższy wyrokiem z 27 lipca 2004 r., jako wydane z rażącego naruszeniem przepisów prawa procesowego.

Zdaniem powoda, z chwilą uchylenia wyroku z 2 lutego 1965 r. odpadła podstawa prawna dokonanego przejęcia majątku skazanego, wobec czego podlega on zwrotowi na podstawie art. 192 k.k.w. Przy czym roszczenie o zwrot powstało w momencie uchylenia wyroku przez Sąd Najwyższy. Zważywszy, że uprawnionemu mogą przysługiwać dwa roszczenia jednocześnie i może on dokonać między nimi wyboru, powód dochodzi swoich praw na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 k.c.) nie zaś z deliktu (art. 417 k.c.). Do instytucji tej mają zastosowanie przepisy ogólne dotyczące przedawnienia z art. 118 k.c., a w związku z zawezwaniem do próby ugodowej z dnia 6 czerwca 2014 r. doszło w ocenie powoda do przerwania biegu 10-letniego terminu przedawnienia.

Powód podniósł też, że sprawa niniejsza nie jest tożsama ze sprawą prowadzoną pod sygn. akt XXV C 1598/09, z uwagi na oparcie roszczeń na innej podstawie prawnej, to jest na art. 417 k.c. Przy czym roszczenia z art. 192 k.k.w. nie przedawniły się z uwagi na zastosowanie 10-letniego terminu przedawnienia z art. 118 k.c. Ponadto, podniesienie przez Skarb Państwa zarzutu przedawnienia jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Z uwagi natomiast na inną podstawę prawną roszczeń, brak podstaw do odrzucenia pozwu.

Pozwany - Skarb Państwa reprezentowany przez Naczelnika (...) wniósł o odrzucenie pozwu, ewentualnie o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania.

W pierwszym rzędzie pozwany podniósł zarzut powagi rzeczy osądzonej, odwołując się do tego, że w sprawie zakończonej przed Sądem Okręgowy w Warszawie pod sygn. akt XXV C 1598/09 rozpoznane już zostało żądanie matki powoda, T. W., w której miejsce powód wstąpił w toku procesu, jako jej następcą prawną. Sprawa ta dotyczyła żądania zasądzenia od Skarbu Państwa odszkodowania za mienie objęte przypadkiem orzeczonym wyrokiem z 1965 r.

Pozwany podniósł też zarzut przedawnienia wskazując jako zdarzenie wywołujące szkodę wyrok z 2 lutego 1965 r. oraz stwierdził, że zastosowanie w sprawie niniejszej znajdują przepisy art. 417 i n. k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji z 17 czerwca 2004 r., co przesądza o 3-letnim terminie przedawnienia, liczonym od dowiedzenia się o szkodzie i 10-letnim terminie przedawnienia, liczonym od zdarzenia wywołującego szkodę (art. 442 k.c.). Zdaniem pozwanego, przyjmując nawet, że wydanie obydwu wyroków - z 2 lutego 1965 r. i z 27 lipca 2004 r. - stanowiło jeden stan prawny w rozumieniu art. 5 ustawy z 17 czerwca 2004 r. o zmianie Kodeksu cywilnego oraz niektórych innych ustaw, uznać trzeba, że przedawnienie nastąpiło z dniem 27 lipca 2007 r. Nie sposób też przyjąć, że postępowanie wszczęte przez matkę powoda w 7 marca 2005 r. na podstawie art. 552 § 2 i art. 556 § 1 k.p.k., a dotyczące zasądzenia odszkodowania (sygn.. akt VIII Ko 46/05 Sądu Okręgowego w Warszawie) lub pozew w sprawie cywilnej o odszkodowanie (XXV C 1598/09 Sądu Okręgowego w Warszawie) przerwały bieg terminu przedawnienia roszczenia podlegającego rozpoznaniu na podstawie 192 k.k.w.

Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy odrzucił pozew w zakresie żądania ewentualnego dotyczącego zapłaty kwoty stanowiącej ekwiwalent wartości składników majątku, co do których zaistniała niemożność zwrotu – z uwagi na powagę rzeczy osądzonej. Orzeczenie to zostało uchylone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 stycznia 2019 r.

Wyrokiem częściowym z 20 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo w zakresie żądania wydania rzeczy i zasądził od powoda na rzecz pozwanego koszty zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Wyrokiem z 2 lutego 1965 r. Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy uznał S. W., ojca powoda, za winnego popełnienia przestępstwa z art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej w zw. z art. 1 § 1 lit. b ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa. S. W. został skazany na karę śmierci, którą wykonano. Obok kary śmierci orzeczono również, jako karę dodatkową, przepadek mienia S. W., w całości, na zasadzie art. 2 ust. 3 dekretu o postępowaniu doraźnym.

Przepadek objął:

- 1) mieszkanie spółdzielcze własnościowe położone przy Al. (...) w W., w (...) Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej (...), do którego prawo przysługiwało T. W. - matce powoda;
- 2) nieruchomości gruntową o powierzchni 3090 m², położoną przy ul. (...) w M. (...), dla której Sąd Powiatowy dla Warszawy Pragi w Warszawie, (...), prowadził księgę wieczystą nr (...) (dawniej (...)), która w dacie przypadku stanowiła własność M. K. - babki ciotecznej powoda;
- 3) ruchomości stanowiące własność M. K., tj. 13 sztabek złota próby 0999 o łącznej wadze 1.300 g, 63 sztuk monet złotych dwudziestodolarowych, 2 monety złote dziesięciodolarowe, 7 sztuk monet złotych pięciorublowych, złotą bransoletkę zegarkową próby 0583, o wadze 32,2 g oraz złotą kopertę od zegarka kieszonkowego próby 0583, o wadze 41,9 g.

Po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść S. W., wyrokiem z 27 lipca 2004 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok z 2 lutego 1965 r. i umorzył postępowanie wobec S. W. z powodu jego śmierci i przedawnienia karalności czynów. W ocenie Sądu Najwyższego wyrok ten został wydany z rażącym naruszeniem przepisów prawa procesowego. Jednak poza sporem pozostaje, że oskarżony dopuścił się czynów zabronionych prawem i to czynów o bardzo poważnym charakterze i dużym stopniu społecznej szkodliwości. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy nie uniewinnił oskarżonego.

Pierwotnie powód wraz matką dochodzili roszczeń w trybie postępowania karnego. Wyrokiem z 26 października 2005 r. Sąd Okręgowy w Warszawie (...) Wydział (...) (sygn. akt VIII Ko 46/05) zasądził na podstawie art. 552 i n. k.p.k. na rzecz T. W. i P. W. m.in. po 124.396 zł tytułem odszkodowania za wykonanie wobec S. W. kary przypadku mienia w postaci: mieszkania spółdzielczego własnościowego położonego przy Al. (...) w W., działki z domkiem w M., ruchomości i biżuterii oraz książeczki (...) z wkładem oszczędnościowym. Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 9 lutego 2006 r. (sygn. akt II AKa 490/05) uchylił wyrok z 26 października 2005 r. w zakresie, w jakim dotyczył on roszczenia o odszkodowanie za wykonanie kary przypadku mienia wobec S. W. i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia sąd II instancji stwierdził, że istotą spraw toczących się w trybie art. 552 i n. k.p.k. jest rozpoznawanie roszczeń dotyczących cywilnoprawnej odpowiedzialności Skarbu Państwa. Przy czym w sprawie tej nie znajduje zastosowania art. 168 k.k.w. z 1969 r., ani art. 192 § 1 k.k.w. z 1997 r. Po ponownym rozpoznaniu sprawy wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z 24 maja 2007 r. (sygn. akt VIII Ko 30/06) wnioski powoda i jego matki w zakresie odszkodowania za utracone mienie zostały oddalone. Powyższy wyrok został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 20 września 2007 r. (sygn. akt II AKa 256/07). Sądy obu instancji stanęły na stanowisku, że kara przypadku mienia orzeczona została wobec S. W.

zgodnie z obowiązującymi przepisami, a Sąd Najwyższy nie wydał orzeczenia uniewinniającego S. W. od popełnienia zarzucanych czynów.

Kasacja od wyroku sądu II instancji została oddalona postanowieniem Sądu Najwyższego z 10 czerwca 2008 r., w którym wskazano, że roszczenie o odszkodowanie związane z wykonaniem kary dodatkowej przypadku mienia winno być dochodzone na drodze procesu cywilnego.

Powód jest spadkobiercą T. W., która z kolei była spadkobierczynią M. K..

W dniu 8 grudnia 2008 r. T. W. wystąpiła z powództwem o odszkodowanie za mienie objęte przypadkiem na podstawie wyroku z 1965 r. na drodze procesu cywilnego. Postępowanie obejmowało odszkodowanie z tytułu utraty nieruchomości położonej w M., lokalu mieszkalnego w W. przy Al. (...) oraz ruchomości w postaci: dwóch sztabek złota o wadze 200 g, ośmiu sztabek złota o łącznej wadze 800 g., trzech sztabek złota o łącznej wadze 300 g, 63 sztuk złotych monet pięciorublowych, złotej bransoletki zegarkowej, złotej koperty od zegarka kieszonkowego.

Wyrokiem z 24 sierpnia 2010 r. Sąd Okręgowy w Warszawie (sygn. akt XXV C 1598/09) oddalił powództwo uznając je za przedawnione. Sąd II instancji podtrzymał to stanowisko wskazując, że nawet przyjmując, najkorzystniej dla powoda, że bieg przedawnienia uległ zawieszeniu, roszczenie to przedawniło się z dniem 1 stycznia 1993 r. (trzyletni termin przedawnienia z art. 442 § 1 k.c.) lub z dniem 1 stycznia 2001 r. (z uwagi na art. 231 kk w zw. z art. 2 ust 1 i 2 ustawy z 18.12.1998 r. o IPN Dz. U. z 2007 nr 63 poz. 424 - z uwagi na art. 442 §2 k.c.). Przy czym, zgłoszenie roszczenia w dniu 7 marca 2005 r. w trybie postępowania karnego nie przerwało biegu przedawnienia, bowiem sąd karny nie był powołany do rozpoznania tego typu sprawy. Ponadto, zarzut naruszenia prawa (art. 5 k.c.) przez pozwanego wobec podniesienia zarzutu przedawnienia nie zasługiwał na uwzględnienie. Powód nie wskazał bowiem nawet zasad współżycia społecznego, jakie miałyby zostać powyższym naruszone, zaś sama sprawa ma charakter jedynie majątkowy. Dodatkowo, niewiedza powoda co do terminów przedawnienia i znaczne opóźnienie w złożeniu pozwu nie uzasadniają uwzględnienia podniesionego zarzutu.

Żądane przez powoda ruchomości weszły w skład depozytu nr (...) złożonego w (...) Oddziale (...) w W.. Następnie, 10 lipca 1965 r., depozyt ten został przekazany do centrali (...), gdzie nadano mu numer (...). W dniach 23 i 24 sierpnia 1965 r. Komisja (...) Skarbu Państwa pobrała go w celu sprawdzenia oraz oszacowania, po czym sporządzono protokół szacunkowy nr (...) nadając sprawie numer (...). Po dokonaniu czynności sprawdzających stwierdzono, że w skład depozytu weszły następujące ruchomości:

- 11 sztabek złotych próby 999,9 każda o masie 100 g, których wartość Komisja Likwidacyjna oszacowała na 4.950 zł. W dniu 3 września 1965 r. Komisja włączyła sztabki do zapasu złota. Według zapisów w „Kartotece przedmiotów depozytowych”, w dniu 10 września 1965 r. otrzymano potwierdzenie wpływu należności na konto Komisji Likwidacyjnej;

- 2 sztabki - złom złoty próby 999,9 waga 200 g (waga netto 199,98 g) - kwota wyceny 1 zł. W dniu 1 września 1965 r. Komisja Likwidacyjna przejęła ww. sztabki w celu ich włączenia do zapasu złota w grupie 999,9. Wpływ należności na konto Komisji Likwidacyjnej nastąpił w dniu 22 grudnia 1965 r.

- złom złoty - koperta od zegarka - próby 550, waga brutto 41,8 g (netto 22,99 g) wyceniono na 1 zł. W dniu 1 września 1965 r. Komisja Likwidacyjna przejęła ww. złom celem połączenia z zapasem złota w grupie 550. Wpływ należności na konto Komisji Likwidacyjnej nastąpił w dniu 22 grudnia 1965 r.

- 63 złote monety o nominale 20 dolarów amerykańskich oraz 2 złote monety o nominale 10 dolarów amerykańskich, których wartość wyceniono na 8.666,88 zł. W dniu 3 września 1965 r. monety te włączono do zapasu złota. Wpływ należności na konto Komisji Likwidacyjnej nastąpił w dniu 7 września 1965 r.;

- 7 złotych monet o nominale 5 rubli wycenionych na 121,94 zł. W dniu 3 września 1965 r. monety te włączono do zapasu złota. Wpływ należności na konto Komisji Likwidacyjnej nastąpił w dniu 7 września 1965 r.;

- bransoletka złota do zegarka 14 karatów, waga 32,2 g, wyceniona na 5.500 zł. Wydano Centrali (...). Wpływ należności na konto Komisji Likwidacyjnej nastąpił w dniu 26 kwietnia 1966 r.

Na podstawie decyzji Wojewody z 24 grudnia 1992 r. Gmina M. nabyła na własność działkę o powierzchni 2.711 m⁽²⁾ o numerze ewidencyjnym (...). Natomiast nieruchomość, dla której Sąd Rejonowy w Pruszkowie (...) Wydział (...) prowadzi księgę wieczystą (...), stanowiąca działkę o numerze ewidencyjnym (...), została nabyta przez Gminę M. w drodze darowizny. Zaś nieruchomość gruntowa, dla której Sąd Rejonowy w Pruszkowie (...) Wydział (...) prowadzi księgę wieczystą (...), obejmująca działkę o numerze ewidencyjnym (...), została w dniu 4 października 1999 r. nabyta przez Towarzystwo Budowlane (...) S.A. w W.. Z kolei działka o numerze ewidencyjnym (...), została wydzielona z nabytej przez Gminę M. działki o nr ewidencyjnym (...) i nadal stanowi jej własność, co potwierdza treść wpisów w dziale II księgi wieczystej Nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Pruszkowie (...) Wydział (...). Tym samym żadna z wyżej opisanych nieruchomości nie stanowi obecnie własności Skarbu Państwa.

Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) w W. przy Al. (...) przysługuje od 11 października 1996 r. osobie trzeciej.

Powód złożył w dniu 6 czerwca 2014 r. wniosek o zawezwanie Skarbu Państwa do próby ugodowej w przedmiocie zwrotu mienia na podstawie art. 192 § 1 k.k.w. Skarb Państwa nie dokonał jednak stosowanego zwrotu i nie był reprezentowany na posiedzeniu pojednawczym.

W dniu 16 czerwca 2015 r. powód skierował do Naczelnika (...) wezwanie do zwrotu majątku odebranego jego poprzednikom prawnym, na podstawie art. 192 § 1 k.k.w. Po wyjaśnieniu sprawy, w piśmie z 5 sierpnia 2015 r. Naczelnik (...) stwierdził, że nie może spełnić żądania z uwagi na przedawnienie.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o dowody z dokumentów, którym dał wiarę, a które nie były kwestionowane przez strony. Sąd ten oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy celem wyceny wartości rzeczy, których zwrotu domagał się powód, jako nie mający znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo dotyczące żądania wydania rzeczy podlegało oddaleniu.

Aktualnie swoje roszczenia powód oparł na art. 192 § 1 k.k.w. W myśl jego § 3 w zakresie nieuregulowanym w Kodeksie karnym wykonawczym do odpowiedzialności, o której mowa w § 1, stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego.

Sąd Okręgowy stwierdził też, że nie jest związany wskazaną przez powoda podstawą prawną powództwa. Nie ulega jednak wątpliwości, że wskazanie przez stronę przepisów prawa, z których wywodzi swoje żądanie, dookreśla i konkretyzuje granice dochodzonych roszczeń.

Sąd Okręgowy stwierdził, że aktualnie przepadek mienia nie jest środkiem karnym, gdyż nowelizacją z 20 lutego 2015 r. został usunięty z ich katalogu, a jego regulacja pozostała w art. 44 k.k., który znalazł się w rozdziale Va zatytułowanym "Przepadek i środki kompensacyjne". Oznacza to, że nie jest ani środkiem karnym, ani środkiem kompensacyjnym. Instytucja przepadku odnosi się do rzeczy bezpośrednio pochodzących z przestępstwa lub pośrednio z nim związanych. Tymczasem w przypadku S. W. nałożona kara przepadku odnosiła się do mienia w całości.

Istotnym jest też, że roszczenia powoda w zakresie odszkodowania za wykonanie kary przepadku mienia (stanowiące przedmiot niniejszej sprawy) dochodzone w trybie procedury karnej zostały ostatecznie oddalone. Nadto, Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 lipca 2004 r. stwierdził, że poza sporem pozostaje, iż oskarżony dopuścił się czynów zabronionych prawem, czynów o bardzo poważnym charakterze, o dużym stopniu społecznej szkodliwości i dlatego w orzeczeniu następczym Sąd Najwyższy nie uniewinnił go, a jedynie umorzył postępowanie wobec przedawnienia i śmierci oskarżonego. Gdyby bowiem Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy procedował w sposób odpowiadającym prawu, to S. W. zostałby skazany na inną karę (art. 1 § 1 lit. b ustawy z dnia 21 stycznia 1958

r. i art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r.), natomiast kara dodatkowa – konfiskaty mienia zostałyby orzeczone. Tyle, że w trybie obligatoryjnym.

W ocenie Sądu Okręgowego powołanie się przez powoda na art. 192 k.k.w. nie było więc zasadne dlatego, że przepis ten nie dotyczy kary dodatkowej przepadku mienia, tylko przepadku przedmiotów pochodzących z przestępstwa, orzekanej na podstawie obecnie obowiązującego art. 44 k.k.

Gdyby jednak przyjąć, że powód prawidłowo powołał art. 192 § 1 k.k.w., jako podstawę prawną żądania wydania składników mienia, to i tak nie zostały wypełnione przesłanki jego zastosowania. Wykładania literalna i celowościowa tego przepisu odnosi się do stanów uchylenia, darowania lub zwolnienia rzeczy w wyniku wniesionego powództwa. Zatem chodzi o sytuacje, w których istnieją przesłanki zwrotu wobec uprzedniego np. uwzględnienia kasacji, wznowienia postępowania, ułaskawienia. Chodzi o merytoryczne przesłanki, które wskazują na uprzedni brak podstaw do orzeczenia przepadku. W niniejszej sprawie nie zachodzi taka okoliczność ponieważ wobec S. W. bez wątpienia zostałyby orzeczone kara dodatkowa przepadku mienia.

Sąd Okręgowy stwierdził też, że roszczenie powoda nie może być uwzględnione na podstawie art. 222 § 1 k.c. skoro pozwany nie jest w posiadaniu i nie włada spornymi ruchomościami i nieruchomościami. Niewątpliwie też powód nie jest legitymowany czynnie do domagania się zwrotu nieruchomości, skoro nie stanowią jego własności i nie służy mu do nich żaden tytuł prawny. Nieruchomość w M. przeszła w części na własność Gminy M., a w części została nabyta przez Towarzystwo Budowlane (...) S.A. w W., zaś spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) w W. przy Al. (...) przysługuje od 11 października 1996 r. osobie trzeciej. Również rzeczy ruchome nie są w posiadania pozwanego, bowiem zostały spieniężone. Z wyjątkiem bransoletki i koperty od zegarka były to rzeczy oznaczone co do gatunku. Koperta od zegarka i sztabki zostały przetopione przez NBP, a bransoletka sprzedana.

W sprawie tej nie znajduje również zastosowania art. 405 k.c. ponieważ nabycie spornych rzeczy przez Skarb Państwa, ich przejęcie i spieniężenie, nastąpiło na podstawie prawomocnego wyroku z 2 lutego 1965 r. A skoro pozwany nie jest ich posiadaczem, nie może ich wydać powodowi. Nie jest też racjonalnym domaganie się, aby pozwany je odkupił i zwrócił powodowi.

W ocenie Sądu Okręgowego zasadny jest ponadto, w odniesieniu do rzeczy ruchomych, ponoszony przez pozwanego zarzut przedawnienia. Jak bowiem wynika z art. 223 § 1 k.c. a contrario, roszczenia o wydanie rzeczy ruchomych podlegają przedawnieniu stosownie do art. 118 k.c., w terminie 10 lat. Za początek biegu terminu przedawnienia należy przyjąć w tej sprawie dzień 31 grudnia 1989 r., kiedy doszło do zmiany Konstytucji, a tym samym zmian ustrojowych w Polsce. Termin ten upłynął zatem z dniem 31 grudnia 1999 r. Zaś przed jego upływem poprzednik prawny powoda nie podejmował działań, które prowadziłyby do przerwania biegu przedawnienia.

W apelacji od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości, powód - P. W. zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 192 § 1 k.k.w. (w zw. z art. 44 k.k.), poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na:

- przyjęciu, że nie dotyczy on kary dodatkowej przepadku mienia orzeczonej wyrokiem Sądu Wojewódzkiego dla m. st. Warszawy z 2 lutego 1965 r. (sygn. akt IV K. dor. 155/64), gdy tymczasem art. 192 k.k.w. odnosi się do każdego przejęcia składnika majątkowego na podstawie wyroku skazującego, który następnie uchylono;

- przyjęciu, że przepis ten uniemożliwia zwrot mienia objętego przepadkiem w sytuacji, gdy pomimo uchylenia orzeczenia przepadku - w ocenie sądu cywilnego rozpoznającego powództwo wniesione na podstawie art. 192 k.k.w.

- kara dodatkowa przepadku powinna była jednak zostać orzeczone wobec podsądnego, tymczasem istnienia takiej pozaustawowej przesłanki w żadnym wypadku nie uzasadnia wykładnia art. 192 § 1 k.k.w.;

Skarżący zarzucił też naruszenie:

- art. 222 § 1 k.c. i art. 405 k.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że stan faktyczny niniejszej sprawy powinien być oceniany w oparciu o zasady regulujące roszczenie windykacyjne określone w art. 222

k.c. lub bezpodstawne wzbogacenie określone w art. 405 k.c., gdy tymczasem żądanie pozwu i ustalony przez Sąd Okręgowy stan faktyczny wypełniają dyspozycję normy wynikającej z art. 192 § 1 k.k.w., w oparciu o którą powód w pozwie złożonym w niniejszej sprawie żądał udzielenia ochrony prawnej;

- art. 118 k.c. (w zw. z art. 223 § 1 k.c.) w zw. z art. 120 § 1 k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że roszczenie objęte pozwem uległo przedawnieniu, gdy tymczasem żądanie zwrotu składników mienia wypełniające dyspozycję art. 192 § 1 k.k.w., w oparciu o którą powód w pozwie złożonym w niniejszej sprawie żądał udzielenia ochrony prawnej, nie uległo przedawnieniu, bowiem przedawnienie rozpoczęło swój bieg z dniem uchylecia wyroku Sądu Wojewódzkiego dla m. st. Warszawy z 2 lutego 1965 r. (sygn. akt IV K. dor. 155/64) na mocy wyroku Sądu Najwyższego z 27 lipca 2004 r. (sygn. akt II KK 332/03), a następnie zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. bieg ten został przerwany zawezwaniem do próby ugodowej z 6 czerwca 2014 r., a zatem przedawnienie rozpoczęło swój bieg na nowo 21 października 2014 r.

Skarżący wniósł też o rozpoznanie na zasadzie art. 380 k.p.c. podjętego na rozprawie 20 czerwca 2017 r. postanowienia Sądu Okręgowego oddalającego wnioski o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych na okoliczność wartości ekwiwalentu przejętych składników majątku - w razie niemożności ich zwrotu - i w konsekwencji wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z opinii biegłych: rzeczoznawcy majątkowego z zakresu wyceny nieruchomości i rzeczoznawcy majątkowego z zakresu wyceny wartości złota i monet, na okoliczności wskazane odpowiednio w punkcie X i XI petitum pozwu.

W konsekwencji podniesionych zarzutów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie powództwa określonego pozwem oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania przed sądami obu instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o pozostawienie sądowi I instancji rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Pozwany - Skarb Państwa reprezentowany przez Naczelnika (...) wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie, choć Sąd Apelacyjny nie w pełni podziela ocenę prawną żądania wydania rzeczy zaprezentowaną przez sąd I instancji. Ustalony przez ten sąd stan faktyczny sprawy nie jest kwestionowany w apelacji i odpowiada wynikom postępowania dowodowego. Zatem również Sąd Apelacyjny przyjął go za podstawę swojego rozstrzygnięcia.

Odnosząc się zaś do podniesionych w apelacji zarzutów naruszenia prawa materialnego Sąd Apelacyjny zważył, że nie było błędem badanie żądań powoda w świetle przepisów tego prawa innych, niż wskazane przez samego powoda. Sąd cywilny nie jest bowiem związany wskazaną w pozwie jego podstawą materialnoprawną. Nie może jedynie wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie (art. 321 § 1 k.c.) i jest związany granicami przedmiotu sporu – i orzekania – wyznaczonymi żądaniem powoda zgłoszonym w pozwie oraz w jego uzasadnieniu (art. 187 § 1 k.p.c.). Zatem dokonanie przez Sąd Okręgowy oceny, czy w stanie faktycznym niniejszej sprawy żądanie wydania rzeczy może być uwzględnione w oparciu o zasady regulujące roszczenie windykacyjne określone w art. 222 k.c. lub bezpodstawne wzbogacenie określone w art. 405 k.c. nie stanowi takiego naruszenia prawa, jakie zarzuca skarżący w apelacji.

Sąd Apelacyjny orzekający w tej sprawie uznaje jednak za trafny zarzut naruszenia art. 192 § 1 k.k.w. w zakresie, w jakim sąd I instancji uznał, że przepis ten nie znajduje zastosowania do roszczeń powoda dlatego, że przepis ten nie dotyczy kary dodatkowej przypadku mienia, tylko przypadku przedmiotów pochodzących z przestępstwa, orzekanej na podstawie obecnie obowiązującego art. 44 k.k. Sąd Apelacyjny podziela bowiem stanowisko Sądu Apelacyjnego w Katowicach wyrażone w wyroku z 18 sierpnia 2006 r. (I ACa 529/06), Biul.SAKa 2007/3/21, iż

„okoliczność, że w oparciu o skazujący wyrok sądu karnego, następnie uchylony, odebrano osobie trzeciej określone składniki majątkowe, uzasadnia roszczenie jego spadkobiercy, wynikające z art. 192 § 1 zd. 2 k.k.w. Nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy kwestia rozróżnienia takich pojęć prawnych jak: konfiskata mienia, czy przepadek mienia od przypadku przedmiotu (art. 45 kk). Przepis art. 192 k.k.w. odnosi się do każdego przejęcia składnika majątkowego skazanego na podstawie wyroku skazującego, następnie uchylonego. Odmienne stanowisko prowadziłoby do stwierdzenia istnienia luki prawnej wobec uchylenia wcześniejszych regulacji prawno-karnych, normujących to zagadnienie.”

Rację ma też skarżący zarzucając naruszenie art. 118 k.c. (w zw. z art. 223 § 1 k.c.) w zw. z art. 120 § 1 k.c. przez przyjęcie, że jego roszczenie o wydanie rzeczy ruchomych uległo przedawnieniu z dniem 31 grudnia 1999 r. Skoro bowiem powód opiera swoje żądania na regulacji art. 192 § 1 k.k.w. i wywodzi je z faktu uchylenia wyroku Sądu Wojewódzkiego dla m. st. Warszawy z 2 lutego 1965 r. (sygn. akt IV K. dor. 155/64) na mocy wyroku Sądu Najwyższego z 27 lipca 2004 r. (sygn. akt II KK 332/03), nie sposób przyjąć za początek biegu terminu przedawnienia daty 31 grudnia 1989 r. i wiązać go z faktem zmiany Konstytucji, a tym samym zmian ustrojowych w Polsce.

Apelacja powoda nie mogła jednak odnieść spodziewanego skutku w sytuacji, gdy zaskarżony wyrok (częściowy) rozstrzyga o żądaniu wydania przez pozwanego rzeczy ruchomych i nieruchomości, które – jak wynika z niespornych ustaleń sądu I instancji – od wielu lat nie znajdują się już w jego posiadaniu. Również bowiem art. 192 § 1 k.k.w. (jak też art. 222 k.c. i art. 405 k.c.) nie daje podstaw do żądania od pozwanego wydania rzeczy objętych orzeczeniem o przypadku, które przeszły do majątku osób trzecich lub - jak również stało się w niniejszej sprawie - były rzeczami oznaczonymi co do tożsamości i zostały usunięte ze zbioru rzeczy, jakim był depozyt nr (...), a następnie spieniężone. Należy też podkreślić, że w takiej sytuacji art. 192 § 1 przewiduje w zdaniu 2, że w razie niemożności zwrotu składników mienia przejętych w trakcie wykonania przypadku Skarb Państwa odpowiada za szkodę, którą poniósł uprawniony.

W sytuacji zaś, gdy przedmiotem zaskarżonego wyroku było rozstrzygnięcie jedynie o żądaniu wydania rzeczy, nie było podstaw do uwzględnienia wniosku skarżącego o rozpoznanie na podstawie art. 380 k.p.c. decyzji sądu I instancji w przedmiocie odmowy dopuszczenia dowodu z opinii biegłego.

Zaskarżony wyrok odpowiada więc prawu, za wyjątkiem zawartego w nim rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Zgodnie bowiem z art. 108 § 1 k.p.c. o kosztach procesu sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Wyrok częściowy zaś do takich orzeczeń nie należy.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji na zasadzie art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c.